

Anadolu Köy Odalarından Örnekler Examples from Anatolian Village Rooms

Yazar: Haşim Karpuz, Ankara: Atatürk
Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2021
(Birinci Basım), 89 sayfa, 42 Çizim, 93 Renkli
Fotoğraf.
ISBN: 978-975-17-4799-0

Lokman TAY*

*Akdeniz Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Anahtar sözcükler:

Seyahat, Konukseverlik, Misafirhane,
Köy odası, Kırsal turizm.

Key words:

Travel, Hospitality, Guesthouse,
Village room, Rural tourism.

ÖZ

Köy odaları, köy halkının bir araya gelip sohbet ettiği, çeşitli eğlenceler düzenlediği, köyün sorunlarını konuşup tartıştığı mekânlar olmasının yanında konaklama mekânı olarak da hizmet vermektedir. Özellikle günümüzdeki ulaşım araçlarının olmadığı dönemde, köye gelen gezgin, tüccar, tahsildar, nalbant, kalaycı, demirci vb. gibi insanların ücretsiz olarak konaklayabildiği ve her türlü ihtiyaçlarının köy halkı tarafından karşılandığı sosyal işlevli yapılarıdır. Bu bağlamda köy odaları Türk konukseverliğinin somut mekânları olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde köy odaları ile ilgili çok sayıda bilimsel çalışma yapılmaktadır. Burada "Anadolu Köy Odalarından Örnekler" başlıklı kitap tanıtılacaktır. Eser, Türk konukseverliğinin yanında, Anadolu'nun farklı bölgelerinden seçilmiş çok sayıda köy odasını tanıtmaktadır. Çalışmada söz konusu köy odalarının mimari değerlendirilmesinin yanında kültürel özellikleri de ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bunun yanı sıra eser, günümüzde işlevini yitirmiş olan köy odalarının yeniden işlevlendirilmesi konusunda da önemli önerilerde bulunmaktadır.

ABSTRACT

Village rooms are multifunctional structures that have historically served as communal gathering spaces where villagers conversed, organized social activities, and discussed local affairs, while also functioning as places of accommodation. Particularly in periods prior to the development of modern transportation, these spaces provided free lodging for travelers such as merchants, tax collectors, farmers, tinsmiths, and blacksmiths, whose essential needs—including food, drink, and shelter—were met by the local community. In this sense, village rooms represent tangible and institutionalized spatial expressions of Turkish hospitality. This article reviews the book "Examples from Anatolian Village Rooms", which examines selected village rooms from various regions of Anatolia within the broader framework of Turkish hospitality traditions. The work not only analyzes the architectural features of these structures but also explores their social and cultural functions in detail. Furthermore, it offers important recommendations regarding the revitalization and adaptive reuse of village rooms that have largely lost their original functions. By combining architectural analysis with cultural interpretation, the book makes a valuable contribution to the literature on rural social institutions and hospitality practices.

GİRİŞ

Sanat tarihi camiasının önemli isimlerinden olan Prof. Dr. Haşim Karpuz, Anadolu Selçuklu mimarisi, Türk halk mimarisi ve Türk sivil mimarisi başta olmak üzere sanat tarihinin farklı alanlarıyla ilgili çok sayıda kitap, makale ve bildiri kale-

me almıştır. Özellikle Türk halk mimarisi ile ilgili çalışmaları sanat tarihinde öncü kabul edilebilecek niteliktedir. Yazarın kısaca tanıtmaya çalışacağımız *Anadolu Köy Odalarından Örnekler* adlı bu çalışması da Türk kültürünün ve Türk halk mimarisinin önemli temsilcilerinden biri olan köy

odalarının bu kadar geniş bir perspektiften ele alınması bakımından öncü bir yayın olarak değerlendirilmelidir. Kültür Bakanlığının ardından uzun yıllar görev yaptığı Selçuk Üniversitesinden emekli olan yazar, akademik çalışmalarını KTO Karatay Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları bölümünde sürdürmektedir.

DEĞERLENDİRME

Yazarın yılların birikimi ile hazırlanmış olduğu kitap, Giriş (s. 1-6), Köy Odalarının Tarihçesi, Kültürel Kaynakları, Fonksiyonları ve Geleceği (s. 7-23), Örnekler (s. 25-69), Değerlendirme (s. 71-81) ve Sonuç (s. 83-84) olmak üzere beş bölüme ayrılmıştır. Ayrıca kitabın başında Özet ve Ön Söz yer alır; sonuna da Kaynaklar eklenmiştir.

1. Giriş (s. 1-6) bölümü 1.1. Köy Odası Kavramı, Konunun Tanımı, Önemi, Sınırları, 1.2. Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar ve 1.3. Yöntem olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir. İlk başlıkta Köy Odası kavramına açıklık getirilmiştir. Köy odaları, köye gelen yolcuların ağırlanmasının yanında köy halkının çeşitli amaçlarla bir araya geldiği yapılardır. Bu sebeple köy odalarının misafirlerin ağırlandığı yapılar olmasının ötesinde çok daha derin ve zengin bir kültürel kavram olduğu vurgulanmıştır. Türklerin İslam dinine girmeden önce de konukseverlik anlayışına sahip oldukları ve İslamiyet'i kabul etmeleriyle birlikte bunun dini bir göreve dönüştüğü ifade edilmiştir. Ayrıca mimari olarak köy odasını oluşturan birimler belirtilmiştir. Son olarak köy odalarının önemi: Halk mimarisi ve mimarlık tarihi; kültürel değeri ve sanat-süsleme bakımından olmak üzere üç başlıkta açıklanmıştır. Araştırmanın sınırını çoğunluğu Orta Anadolu olmak üzere Anadolu'nun farklı bölgelerinden 29 adet ve Türkmenistan'dan da bir adet olmak üzere toplam 30 adet köy odası oluşturmaktadır. Anadolu'nun farklı bölgelerinden örneklerin seçilmiş olmasının yanında özellikle Türkmenistan'dan da bir örneğin çalışmaya dâhil edilmesi oldukça önemlidir. Orta Asya ve Anadolu'nun, tarih, kültür ve sanat ortaklığının vurgulanması adına yerinde bir örnek oluştur-

muştur. 1.2. Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar (s. 3-5) başlığı altında köy odaları ile ilgili yapılmış olan çalışmalardan sekiz adedi kısaca tanıtilen önemleri vurgulanmıştır. 1.3. Yöntem (s. 5-6) başlığında, örneklerin belirlenmesinden, arazi çalışmasına, mülakatlardan metin yazımına kadar çalışmada kullanılan yöntem hakkında bilgi verilmiştir.

2. Köy Odalarının Tarihçesi, Kültürel Kaynakları, Fonksiyonları ve Geleceği (s. 7-23) başlıklı ikinci bölüm yedi alt başlıkta incelenmiştir. Bölümün girişinde tarihi kervan yollarından ve bu yollar üzerinde insanların konakladığı ribat, han ve kervansaray gibi konaklama mekânlarından söz edilmiştir. Daha sonra köy odalarının yapılış amaçları ve kimler tarafından inşa edildiği belirtilmiştir. Son olarak misafirhane kavramı ve köy odasıyla ilişkisi açıklanmıştır.

2.1. Tarihçe (s. 7-13) başlığında ilk olarak Mezopotamya, Anadolu ve Yunanistan'ın Antik Dönem uygarlıklarında konut mimarisi ve ayrı bir mekân olarak misafirhaneden söz edilmiştir. Ancak Antik dönemde misafirhanelerin ev sahiplerinin şan ve şöhretini yükseltmek için bir araç olduğu da vurgulanmıştır. Tarihçe kısmı daha sonra iki alt başlıkta genişletilmiştir. 2.1.1. Orta Asya'da Seyyahlar, Misafirlik Hatıraları (s. 8-10) alt başlıklı bölümde Anadolu'da olduğu gibi Orta Asya'da da Türk boylarının İslam öncesinde ve sonrasında kervanlara ve yolculara yardım ettikleri, yolcuları misafir ettikleri belirtilmiştir. Genellikle avlularında yolcular için ayrı çadırlarının olduğu ve burada ağırladıklarını; ayrı çadırı olmayanların da yolcuları kendi çadırlarında ağırladıkları ifade edilmiştir. Ayrıca 10. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar farklı dönemlerde Orta Asya'ya seyahat eden seyyahların notlarından örnekler sunulmuştur. 2.1.2. Anadolu'da Seyyahlara Göre Köy Odaları (s.10-13) alt başlıklı bölümde İbni Battuta başta olmak üzere çeşitli dönemlerde Anadolu'yu ziyaret eden seyyahların hatıratlarından hareketle Anadolu insanının konukseverliğinin yanı sıra konaklama mekânları hakkında bilgi verilmiştir. Bu bağlamda Ahi zaviyeleri başta olmak üzere çeşitli tekke ve zaviyelerin yanında köy odalarında konaklayan seyyahların anılarına da yer verilmiştir.

2.2. *Misafirlikle İlgili Âyet ve Hadisler* (s. 13-14) başlıklı bölümde misafirperverliğin İslami temelleri üzerinde durulmuştur. Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde misafir ağırlamayı öven ayet ve hadislerden örnekler verilmiştir.

2.3. *Misafirlikle İlgili Atasözleri* (s. 14-15) başlıklı bölümde misafirperverlikten ziyade doğrudan içinde misafir kelimesi geçen atasözleri sıralanmıştır. Verilen atasözlerinin bazılarının misafiri yeren örnekler olması ise düşündürücüdür.

2.4. *Konya Şehir Evinde Misafir Ağırlama (Hariciye-Selâmlık)* (s. 15-17) başlıklı bölümde Osmanlı dönemi şehirlerinde misafirlerin evlerin ayrı bir mekânı olan selâmlıklarında ağırlandığı vurgulanmıştır. Konya'da selâmlık bölümüne hariciye denildiği ve ayrı bir yapı olarak inşa edilenler ve eve bitişik olarak inşa edilenler diye ikiye ayrıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca bu misafir odalarından birine ait olan vakfiyenin içeriğine dair de bilgiler verilmiştir.

2.5. *Köyde Misafir Ağırlama (Köy Odası)* (s.17-20) başlığını taşıyan bölümde köy odasını oluşturan bölümler kısaca tanıtıldıktan sonra köy odalarının işlevleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Yolcuların konaklamasının yanında köylünün, sohbet, eğlence, bayramlaşma, cenaze, asker uğurlama, eğitim ve askeri amaçların yanında cami ve cem evi olarak da hizmet verdiği ifade edilmiştir.

2.6. *Ahilik, Yarenlik Kurumları ve Köy Odaları* (s.20-22) başlıklı bölümde Türk kültürünün önemli unsurlarından olan Ahilik ve Yarenlik geleneğinin köy odaları ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Ahi zaviyelerinin birer misafirhane işlevi gördüğü ve Ahi teşkilatındaki ana kuralların misafire hizmeti öğütlediği vurgulanmıştır. Aynı şekilde Yarenlik kurumunun da misafirperverliği öncelendiği ifade edilmiştir.

2.7. *Koruma Sorunları* (s. 22-23) başlıklı bölümde çeşitli sebeplerle günümüzde kullanım dışı kalan köy odalarının korunmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur. Bunların başında mevcut köy odalarının tespitinin yapılması ve aslına uygun şekilde yeniden işlevlendirilmesi gelmektedir. Bunun için de ilgili kurumların aciliyetle bu konuyu ele alması gerektiği vurgulanmıştır.

3. *Örnekler* (s. 25-69) başlığını taşıyan katalog bölümünde çoğunluğu Orta Anadolu'dan olmak üzere Anadolu'nun farklı bölgelerinden 29 adet ve Türkmenistan'dan da bir adet olmak üzere toplam 30 adet köy odası tanıtılmıştır. Yapıların anlatımında illere göre alfabetik sıra esas alınmıştır. Kataloğa dâhil edilen yapıların illere göre dağılımı şu şekildedir: Afyon 1, Antalya 2, Bayburt 1, Çorum 1, Erzurum 2, Gaziantep 1, Gümüşhane 1, Karaman 1, Kayseri 1, Konya 7, Sinop 1, Sivas 3, Urfa 2, Uşak 1, Yozgat 4 ve Türkmenistan 1'dir. Yapıların önce adresleri verilmiş, ardından tarihi bilinen yapıların tarihi verilerek, dışarıdan içeriye doğru bir anlatım sırası izlenmiştir. İnşa tarihi bilinmeyen odaların tarihlendirmesi ise her bir yapının sonunda yapılmıştır. Katalogdaki her yapının planına ve yeterli sayıda fotoğrafa metin içinde yer verilmiştir. Bazı örneklerde süsleme detaylarından da çizimler eklenmiştir.

4. *Değerlendirme* (s. 71-81) bölümü 4. 1. Sosyal ve Kültürel Özellikler (s. 71), 4.2. Mimari Özellikler (s. 71-77) ve 4.3. Süsleme (s. 77-81) olmak üzere üç alt başlıkta incelenmiştir. Değerlendirme (s. 71) bölümünün başlangıcında köy odalarının kökenine dair kısa bilgiler verilmiştir.

4.1. *Sosyal ve Kültürel Özellikler* (s. 71) alt başlığında köy odalarının misafir ağırlamanın yanında köylünün, sohbet, eğlence, bayramlaşma, cenaze, asker uğurlama ve eğitim gibi amaçlarla bir araya geldiği yapılar olduğu kısaca ifade edilmiştir.

4.2. *Mimari Özellikler* (s. 71-77) başlığı kendi içinde iki alt başlıkla genişletilmiştir. 1. Yapı Malzemesi ve Yapı elemanları (s. 71-73) başlıklı bölümde köy odalarının inşasında çevresel koşulların etkisiyle geleneksel yapı malzemesi ve inşa tekniklerinin kullanıldığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda incelenen örneklerin coğrafi çeşitliliğine paralel olarak, pardı, çantı (ahşap yığma), düğmeli duvar, kırlangıç örtü ve pasin örtü gibi yerel üslup veya teknikler kısaca tanıtılmıştır. 2. Plan Elemanları-Plan Tipleri (s. 73-77) başlıklı bölümde öncelikle köy odalarını oluşturan mekânlar: yardımcı mekânlar ve oda olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Yardımcı mekânlar: ahır, helâ, yıkanma (gusülhane), çardak-hayat ve aralık-mabeyn şeklinde sıralanmıştır. Odaların ise misafirin tüm ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlandığı ve

geleneksel Türk konut mimarisindeki odalarla uyumlu olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda odanın bölümleri olan çiçeklik-gusülhane, terek, ocak, mumluk, lambalık ve sekiler tanıtılmıştır. Sivas İlbeyli köy odalarında ters veya düz L şeklinde direklerle ayrılan bölüme mum-nim (yarım) seki denildiği ve gençlerin oturması için ayrıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca odaların tavanlarında görülen şemselerin gökyüzü ve kâinat sembolü olduğuna dikkat çekilmiştir.

Plan tipi olarak Anadolu'nun farklı coğrafi bölgelerinde farklı plan tiplerinin uygulandığı görülmektedir. Plan tiplerinin temelini oda ve aralık-mabeyn kısmı oluşturmakla birlikte kat durumuna göre bir tipoloji yapılmıştır. Tek katlı olanlar çardaksız ve çardaklı olarak iki gruba ayrılırken; iki katlı olanlar, çardaksız, çardaklı ve eyvanlı olmak üzere üç grupta toplanmıştır. İç sofalı ev planına sahip olanlar ise ayrı bir grup olarak değerlendirilmiştir. Dağlık köylerde odalar genellikle iki katlı olup, alt katları ahır olarak kullanılmaktadır. Ova köylerde ise odalar tek katlı olup ahır bitişikte konumlandırılmıştır.

4.3. *Süsleme* (s. 77-81) başlığında öncelikle malzemeye göre bir değerlendirme yapılmıştır. İncelenen örneklerde ahşap, alçı, taş ve kalem işi süsleme tespit edilmiştir. Ahşap süsleme, genellikle kapı kanatları, dolap, yüklük ve tavan göbeklerinde; alçı süsleme: ocak nişleri, davlumbaz, lambalık ve çiçeklik gibi nişlerde; taş süsleme ise ocak kemerlerinde uygulanmıştır. Kalem işi süslemeler odaların duvarlarında panolar halinde işlenmiştir. Kullanılan motiflerden şemse, mühür-i Süleyman, hayat ağacı, çarkifelek ve lalenin anlamları verilerek bu bölüm sonlandırılmıştır.

5. *Sonuç* (s. 83-84) bölümü çalışmanın kısa bir özeti şeklinde ele alınmıştır. Türk insanının İslamiyet öncesinde sahip olduğu yardımseverlik duygusunun İslamiyet'e geçişle birlikte sürekli sevap kazanma düşüncesine dönüştüğü ifade edilmiştir. Bu bağlamda misafirperverliğin kültürel ve dini kaynakları üzerinde durulmuştur. Misafir ağırlamanın dışında birçok etkinliğe ev sahipliği yapan köy odaları inşa edildikleri dönemin ve bölgenin mimari geleneklerine uygun şekilde inşa edilmiştir. Bunda da gezici ustaların etkili olduğu belirtilmiştir. Son olarak köy oda-

larının koruma sorunlarına yer verilerek; söz konusu odaların, muhtarlık, kitaplık veya kafe olarak işlevlendirilmesi önerileri getirilmiştir. Kitabın sonunda yer alan Kaynaklar (s. 85-89) kısmında metin içinde atıfta bulunulan yayınlar yazar soyadına göre alfabetik olarak listelenmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak; günümüzde ulaşım sorunun çözülmüş olmasının yanında köylerin boşalmasıyla birlikte köy odaları da işlevini yitirmiştir. Bu sebeple bu kitap günümüzde hızla yok olma tehdidiyle karşı karşıya olan kültürümüzün bu eşsiz değerlerinin durumuna dikkat çekilmesi bakımından önemli bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Bugüne kadar köy odaları ile ilgili yapılan çalışmalar genellikle çok daha sınırlı bir coğrafi alanı kaplarken, bu çalışmanın Anadolu'nun farklı bölgelerinden birçok örneği barındırmasının yanında Türkmenistan'dan da bir örneği içerisine alması önemlidir. Konunun coğrafi sınırlarının bu kadar geniş tutulması köy odalarının daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Ayrıca konuyu sadece mimari bağlamda ele almayıp, konunun kültürel altyapısının vurgulanması ve mevcut köy odalarının korunmasına yönelik öneriler getirmiş olması da çalışmanın önemini arttırmaktadır. Bu bağlamda özellikle sağlam durumda olan köy odalarının kırsal turizm kapsamında değerlendirilmesi yerinde bir yaklaşım olacaktır. Türk konukseverliğinin ve Türk halk mimarisinin bu eşsiz örneklerinin toplu şekilde değerlendirilip bilim dünyasının dikkatine sunulması bundan sonra yapılacak olan çalışmalara da ışık tutacaktır. Çalışmanın mevcut köy odalarının korunmasına ve turizme kazandırılmasına katkı sağlamanın yanında içinde gelişen kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasında da bir farkındalık oluşturması dileğiyle, değerli hocamıza saygılarımı sunuyorum.

KAYNAKÇA

Ekiyor, A., Yiğittürk Ekiyor, E. ve Altan, F. (Ed.). (2020). *Sağlık Turizminde Dijital Pazarlar*. Ankara: İksad Yayınevi.

Kitap İncelemeleri

Lokman TAY*

*Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, 07070 Muratpaşa/Antalya.

E-posta: lokmantay@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4799-7357

Lokman TAY

Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nden mezun oldu (2008). Yüksek lisans derecesini Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim dalından (2010), doktora derecesini Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim dalından aldı (2015). Erciyes Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı (2009), Doçentlik unvanını Türk İslam Sanatları alanında aldı (2020). Kırşehir Camileri ve Kırşehir Türbeleri olmak üzere iki kitabı yayımlandı. Halen Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi bölümünde görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları Türk Kültürü, Türk İslam Sanatları, Halk Mimarisi, Konukseverlik ve Konaklama Mekânlarıdır.